

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี และเพื่อจัดทำสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ตามแบบสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

พื้นที่ตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี แบ่งหมู่บ้านและการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ประกอบด้วยดังนี้

- หมู่ที่ 0 บ้านตากพรหม
- หมู่ที่ 1 บ้านตึกชี
- หมู่ที่ 2 บ้านตากพรหม
- หมู่ที่ 3 บ้านสะตอโน้ย
- หมู่ที่ 4 บ้านสี่เสียด
- หมู่ที่ 5 บ้านเพกา
- หมู่ที่ 6 บ้านอ่างเอ็ด
- หมู่ที่ 7 บ้านป่งชี
- หมู่ที่ 8 บ้านวันทอง
- หมู่ที่ 9 บ้านลำอ่อน
- หมู่ที่ 10 บ้านบ่อกลาง
- หมู่ที่ 11 บ้านชากราว

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พบว่าพื้นที่ตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีประวัติความเป็นมาจากรากเริ่มเป็นพื้นที่ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ มีผู้คนอยู่อาศัยไม่มากนัก ผู้คนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดจันทบุรี ภูมินามวิทยาเกี่ยวกับการตั้งชื่อบ้านนามเมืองของตำบลตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมา 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ที่มาของ “ตากพรหม” เล่าว่า “สมัยการเดินทัพไปศึกสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาไปตีเมืองพระตะบอง กัมพูชา เดินทัพผ่านมาทางภาคตะวันออก เมืองปราจีนบุรี เมืองกบินทร์บุรี เมืองจันทบุรี ผ่านมาถึงบริเวณภูเขาป่าที่บึง ช้างของแม่ทัพตกใจวิ่งสะบัดทำให้พรมที่

ปูบนหลังช้างตกลงจากหลังช้าง และได้หยุดพักทัพ ณ บริเวณนี้ จึงได้ชื่อว่า ตกพรม เหตุเพราะพรมตกจากหลังช้าง”

(เจ้าอาวาสวัดตกพรม, กันยายน 2566 : สัมภาษณ์)

สำนวนที่ 2 ที่มาของ “ตกพรม” เล่าว่า บริเวณตำบลตกพรม มีลักษณะกายภาพเป็นภูเขา ป่าไม้หนาทึบ ธรรมชาติที่สมบูรณ์ ฝนตกชุกตลอดทั้งปี ช่วงฤดูหน้าฝน ฝนจะตกทั้งวันทั้งตกหนักและตกปรอย ๆ บ้าง ชาวบ้านเรียกว่า ฝนตกพรม เป็นที่มาของของคำว่า ตกพรม

(สุนทร สันติมิตร, กันยายน 2566 : สัมภาษณ์)

จากคำบอกเล่าทั้ง 2 สำนวน เป็นเรื่องเล่าที่บ่งบอกถึงลักษณะพื้นที่ของตำบลตกพรมว่ามีลักษณะพื้นที่เป็นป่าทึบ มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี และมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อผู้คนอพยพย้ายเข้ามาอยู่มีการจับจองพื้นที่เพื่อทำมาหากิน ทำการเกษตร สร้างอยู่อาศัย ทำให้พื้นที่เปลี่ยนไปตามการใช้ประโยชน์ แต่ยังมีพื้นที่ทำการเกษตรและหาของป่าเป็นหลัก มีสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน คือ วัดตกพรมและวัดสะตอน้อย ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นมาพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งปลูกสร้างสำคัญต่าง ๆ ของวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านตกพรมและหมู่บ้านใกล้เคียง

นอกจากนี้พื้นที่โดยรอบ ของตำบลตกพรม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี สภาพเป็นภูเขาและป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ คลองเวฬุ และยังเป็นบริเวณที่เรียกว่าลุ่มน้ำเวฬุตอนบน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเวฬุ ที่จะไหลไปออกทะเลที่บริเวณอำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี สภาพสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้เกิดมีผู้คนอพยพเข้าไปอยู่อาศัย คนที่อพยพเข้าไปอยู่อาศัยกลุ่มแรกในช่วง พ.ศ. 2495 เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า บุคคลที่อพยพเข้าไปอยู่ครั้งแรกมีไม่กี่หลังคาเรือน เป็นคนที่อพยพมาจาก ตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และอีกกลุ่มหนึ่งมาจากตำบลประณีต อำเภอลือสมิง จังหวัดตราด ซึ่งอพยพเข้ามาเก็บของป่า เช่น หวาย หน่อไม้ ระกำป่า เร่วป่า ซึ่งผลผลิตเหล่านี้จะนำออกไปขาย ที่ตลาดขลุง ซึ่งนับว่าเป็นตลาดรับซื้อผลผลิตที่ใหญ่ที่สุดในเวลานั้น

ต่อมาช่วง พ.ศ. 2500 เริ่มมีการสัมปทานป่าไม้ และมีการเข้ามาตัดไม้ส่งโรงเลื่อยที่จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี จึงทำให้พื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เพิ่มเปิดพื้นที่มากขึ้น จึงทำให้ผู้คนเริ่มอพยพเข้าไปอยู่และจับจองพื้นที่ทำการเกษตร การเกษตรในยุคแรกเป็นการปลูกพืชไร่ทั่วไป ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น

ต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2508 เริ่มมีการปลูกผลไม้ เช่น ส้มเขียวหวาน และเงาะ เป็นต้น ซึ่งผลไม้ทั้งสองอย่างนี้เป็นพืชเศรษฐกิจ ของจังหวัดจันทบุรี พืชเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือ ยางพารา ซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติและนำเข้ามาปลูกในพื้นที่ บริเวณตำบลตกพรมและรอยต่อตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราขนาดใหญ่ ซึ่งทำผลผลิตเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 4.1 แสดงบรรยากาศถนนในพื้นที่ตำบลกกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.2 แสดงบรรยากาศพื้นที่ในตำบลกกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

1.2 เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พบว่าพื้นที่ตำบลกกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีการขุดพบพลอย อัญมณีล้ำค่าอีกแหล่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี จึงทำให้เกิดมีการทำเหมืองพลอยและขุดพลอยกันเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เกิด

การเข้ามาของผู้คนจากทั่วทุกสารทิศเพื่อมาขุดพลอย รับจ้างทำเหมือง ตลอดจนซื้อขายพลอย ส่งผลให้พื้นที่ตำบลตกรมมีความเจริญด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า พลอยที่ตำบลตกรม เป็นที่รู้จักของพ่อค้าทั้งในและต่างประเทศในชื่อ “พลอยตกรม” มีการขุดเหมืองพลอยกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ประมาณการมูลค่าการขุดเหมืองพลอยในช่วงปี พ.ศ. 2528 – 2533 มูลค่าประมาณ เกือบพันล้านบาท นี่แสดงให้เห็นถึงความเจริญมั่งคั่งด้านเศรษฐกิจของตำบลตกรมได้เป็นอย่างดี หลังจากนั้นการขุดเหมืองพลอยที่ตำบลตกรมก็เริ่มซบเซา การขุดพลอยได้น้อยไม่คุ้มกับการลงทุน สภาพพื้นที่จึงถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นที่ทำการเกษตร ปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง กัลย เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 แสดงพิพิธภัณฑการทำเหมืองขุดพลอย ที่โครงการพัฒนาป่าชุมชนบ้านอ่างเอ็ด – มูลนิธิชัยพัฒนา

1.3 สถานที่สำคัญของชุมชน

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พื้นที่ตำบลตกรม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี มีสถานที่สำคัญ ๆ โดยแบ่งออกเป็นด้านศาสนา ซึ่งมีวัดที่สำคัญและเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองของตำบลตกรม 2 วัด ได้แก่ วัดตกรม และวัดสะตอโน้ย อีกด้านคือที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้านความเชื่อแบบดั้งเดิมคือ ศาลผีหรือศาลเจ้าที่ พื้นที่ตำบลตกรม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี มีศาลผีหรือศาลเจ้าที่ ที่สำคัญที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถืออยู่ 3 ศาล ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อเนินจิง ศาลเจ้าพ่อตกรม และศาลเจ้าพ่อหลักแดง ซึ่งทั้ง 3 ศาลนี้ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นผู้ปกป้องรักษาชาวบ้านให้มีอุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรประสบผลสำเร็จ และขอพรในด้านต่าง ๆ เมื่อสำเร็จผลตามที่ขอแล้ว ชาวบ้านจะมาแก้บนเป็นประจำ

ภาพที่ 4.4 แสดงวัดตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.5 แสดงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ วัดตากพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.6 แสดงชุมประตูทางเข้าวัดสะตอน้อย อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.7 แสดงพระอุโบสถวัดสะตอน้อย อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

1.4 บุคคลสำคัญของชุมชน

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พบว่าพื้นที่ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนที่มีการเข้ามาอยู่อาศัยในช่วงปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา สภาพพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ อาชีพหลักของผู้คนตั้งแต่ดั้งเดิม คือ การหาของป่า เช่น หวาย ระกำป่า เร่วป่า เป็นต้น ต่อมามีการสัมปทานป่าไม้เกิดขึ้นทำให้พื้นที่โดยรอบมีการบุกเบิกและปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ซึ่งได้นำพันธุ์ยางมาจากตัวเมืองจันทบุรี

และอำเภอมะขาม โดยเฉพาะที่ตำบลอ่างศิรี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา เป็นจำนวนมาก ต่อมา คุณครูสมพงศ์ มกระธัช ครูโรงเรียนบ้านสะตอน้อย ซึ่งพื้นเพเดิมเป็นคนอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ได้นำพันธุ์ส้มเขียวหวานเข้ามาปลูกในพื้นที่ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นคนแรก และได้ผลผลิตเป็นจำนวนมากต่อมาชาวบ้านจึงได้เริ่มปลูกส้มเขียวหวาน และส่งไปขายยังที่ต่าง ๆ เช่น ในตัวเมืองจันทบุรี และกรุงเทพมหานคร ชาวบ้านจึงให้ความเคารพและยกย่องคุณครูสมพงศ์ มกระธัช ในฐานะผู้บุกเบิกการเกษตรในพื้นที่ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.8 แสดงภาพการปลูกส้มเขียวหวานในพื้นที่ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.9 แสดงภาพการปลูกส้มเขียวหวานในพื้นที่ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

1.5 วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พบว่า พื้นที่ตำบลตลกพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนที่มีการเข้ามาอยู่อาศัยในช่วงปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ผู้คนที่เข้ามาอาศัยดั้งเดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของคนจันทบุรีและภาคตะวันออก วัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คนในพื้นที่ตำบลตลกพรหม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี คือ วัฒนธรรมของพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น พิธีการแต่งงาน เรียกว่า พิธีกาตัก การเล่นผีหิ้ง ผีโรง เป็นต้น ส่วนด้านพุทธศาสนา มีวัด 2 แห่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ วัดตลกพรหม และวัดสะตोन้อย การแสดงพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลตลกพรหม คือ การแสดงรำสวด ซึ่งเป็นการแสดงในพิธีงานศพ สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในพื้นที่ภาคตะวันออก เช่น จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งคณะรำสวดตำบลตลกพรหมที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน คือ คณะวิชัย ราชันย์ ของคุณวิชัยเวช โอสธ

ภาพที่ 4.10 แสดงการแสดงทำรำสวด โดยคุณวิชัย เวชโอสธ และคณะ

ต่อมาเมื่อมีการเปิดพื้นที่ชุดพลอยท่าเหมืองพลอย มีผู้คนจากทั่วทุกสารทิศอพยพเข้ามาในพื้นที่ ทำให้ผู้คนมีจำนวนมากขึ้นและมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ เมื่อการชุดพลอยหมดลงและปิดเหมืองพลอย ผู้คนบางส่วนได้อพยพย้ายออกจากพื้นที่ บางส่วนยังคงลงหลักปักฐานเพื่อทำมาหากินอยู่ในพื้นที่ ทำให้มีวัฒนธรรมของคนอื่น ๆ เข้ามาปะปนอยู่บ้าง เช่น กลุ่มวัฒนธรรมลาวอีสานของผู้คนในบ้านขากราว ตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น

ด้านประเพณี พบว่า ในพื้นที่ตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี มีประเพณีที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น ประเพณีถวายเทียนพรรษา เนื่องในวันเข้าพรรษา ประเพณีเทศน์มหาชาติ ซึ่งจะทำในช่วงเดือนสิงหาคม - เดือนตุลาคม และประเพณีตามวันหยุดนักขัตฤกษ์ทั่วไป

2. สื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ได้นำข้อมูลจากการศึกษามาจัดทำเป็นการเรียนการสอนแบบนิทรรศการเคลื่อนที่ ซึ่งข้อมูลบางส่วนได้นำมาจากโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (u2t) ซึ่งจากการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ร่วมกันอภิปรายและมีข้อตกลงร่วมกันว่าให้ใช้ข้อมูลชุดดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี
2. แหล่งพลอยเมืองจันท อัญมณีล้ำค่า ตำบลตกรม
3. ภาพเก่าเล่าอดีตสวนผลไม้อันลือเลื่องของตำบลตกรม
4. “ไร่สวด” การแสดงพื้นบ้าน ตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี
5. “ผีหึ่ง” พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวบ้าน ตำบลตกรม อำเภอลอง

จังหวัดจันทบุรี

ชุดสื่อการเรียนการสอนแบบนิทรรศการเคลื่อนที่จะนำเสนอให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงเรียน หน่วยงานราชการในพื้นที่ตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี

เนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลตกรม อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

ที่มาของ “ตกรม” ส่วนที่ 1

“สมัยการเดินทัพไปศึกสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาไปตีเมืองพระตะบอง กัมพูชา เดินทัพผ่านมาทางภาคตะวันออก เมืองปราจีนบุรี เมืองกบินทร์บุรี เมืองจันทบุรี ผ่านมาถึงบริเวณภูเขาป่าทึบข้างของแม่ทัพตกใจวิ่งสะบัดทำให้พรมที่ปูบนหลังช้างตกลงจากหลังช้าง และได้หยุดพักทัพ ณ บริเวณนี้ จึงได้ชื่อว่า ตกรม เหตุเพราะพรมตกจากหลังช้าง” (เจ้าอาวาสวัดตกรม, พฤษภาคม 2564 : สัมภาษณ์)

ที่มาของ “ตกรวม” ส่วนวนที่ 2

บริเวณตำบลตกรวม มีลักษณะกายภาพเป็นภูเขา ป่าไม้หนาทึบ ธรรมชาติที่สมบูรณ์ ฝนตกชุกตลอดทั้งปี ช่วงฤดูหน้าฝน ฝนจะตกทั้งวันทั้งคืนหนักและตกปรอย ๆ บ้าง ชาวบ้านเรียกว่า ฝนตกรวม เป็นที่มาของของคำว่า ตกรวม (สุนทร สันติมิตร, พฤษภาคม 2564 : สัมภาษณ์)

จากคำบอกเล่าทั้ง 2 ส่วนวน เป็นเรื่องเล่าที่บ่งบอกถึงลักษณะพื้นที่ของตำบลตกรวมว่ามีลักษณะพื้นที่เป็นป่าทึบ มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี และมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อมีคนอพยพย้ายเข้ามาอยู่มีการจับจองพื้นที่เพื่อทำมาหากิน ทำการเกษตร สร้างอยู่อาศัย ทำให้พื้นที่เปลี่ยนไปตามการใช้ประโยชน์ แต่ยังยึดพื้นที่ทำการเกษตรและหาของป่าเป็นหลัก มีสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน คือ วัดตกรวมและวัดสะต่อน้อย ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นมาพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งปลูกสร้างสำคัญต่าง ๆ ของวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านตกรวมและหมู่บ้านใกล้เคียง

ภาพที่ 4.11 แสดงสื่อการเรียนการสอนแบบนิทรรศการเคลื่อนที่ประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลตกรวม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน

2. แหล่งพลอยเมืองจันท์ อัญมณีล้ำค่า ตำบลตกพรหม

เนื้อหากล่าวถึงแหล่งชุดพลอยเมืองจันท์ ซึ่งเป็นอัญมณีล้ำค่า ของตำบลตกพรหม อำเภอคลอง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2528 - 2533 มีการพบแร่พลอยและเริ่มมีการชุดพลอยเพื่ออุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ยุคแรก เป็นการชุดพลอยแบบโบราณ ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ต่อมา มีการใช้เครื่องยนต์เข้ามาชุดพลอยแบบอุตสาหกรรม มีการเช่าที่ดินทำเหมืองพลอย และซื้อขายและแลกเปลี่ยนแบบอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น เมื่อตลาดพลอยเริ่มคึกคักมากขึ้น มีผู้คนเริ่มอพยพเข้ามาในพื้นที่ทั้งการรับจ้างชุดพลอยและซื้อขายแลกเปลี่ยนพลอย มีทั้งผู้คนในประเทศและต่างประเทศ จึงทำให้ตกพรหมเป็นที่รู้จักมากขึ้นในฐานะเหมืองพลอยอัญมณีแห่งเมืองจันทบุรี

พื้นที่การทำเหมืองพลอยยังคงมีร่องรอยที่ปรากฏให้เห็นเป็นพยานถึงความรุ่งเรืองในการทำพลอยที่ตำบลตกพรหม คือ โครงการพัฒนาป่าชุมชนบ้านอ่างเอ็ด - มูลนิธิชัยพัฒนา มีการจำลองการทำเหมืองพลอย และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพืชสมุนไพรต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรี

ปัจจุบันพื้นที่ตำบลตกพรหม ไม่มีการทำเหมืองพลอยแล้ว และได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่มาทำการเกษตร ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง กล้วย เป็นต้น

ภาพที่ 4.12 แสดงสื่อการเรียนรู้แบบนิทรรศการเคลื่อนที่แหล่งพลอยเมืองจันท์ อัญมณีล้ำค่า ตำบลตกพรหม

3. ภาพเก่าเล่าอดีตสวนผลไม้อันลือเลื่องของตำบลตกพรม

เนื้อหากล่าวถึงภาพเก่าเล่าอดีตสวนผลไม้อันลือเลื่องของตำบลตกพรม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2500 ผู้คนเริ่มเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อการเกษตร ทำนา ทำไร่ (มันสำปะหลัง ข้าวโพด) และหาของป่า เช่น หวายป่า เร่วหอม เร่วป่า ลูกสำรองหรือพุททะลาย ระกำป่า หน่อไม้ ฯลฯ ต่อมา มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ผลไม้ ได้แก่ เงาะ ส้มเขียวหวาน และยางพารา การปลูกส้ม (ส้มเขียวหวาน) นายสมพงษ์ มกระธัช ครูโรงเรียนบ้านสะตอโน้ยเป็นคนนำมาปลูกคนแรก ได้นำต้นพันธุ์มาจากอำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี และเริ่มปลูกกันอย่างแพร่หลาย (พชชา ลาภอนันต์, พฤษภาคม 2564 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.13 แสดงสื่อการเรียนการสอนแบบนิทรรศการเคลื่อนที่ ภาพเก่าเล่าอดีตสวนผลไม้อันลือเลื่องของตำบลตกพรม

4. “รำสวด” การแสดงพื้นบ้าน ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

เนื้อหากล่าวถึง “รำสวด” การแสดงพื้นบ้านของตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

“รำสวด” เป็นการแสดงหรือมหรสพประเภทหนึ่งที่ใช้ในงานอวมงคลหรืองานศพ แต่เดิมนั้น การรำสวดเป็นการสวดมนต์บทพระมาลัย โดยใส่ทำนองเพลงไทยหรือเพลงที่ใช้ในการบรรเลงปี่พาทย์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ต่อมาภายหลังมีการสวดและการรำรำเพิ่มเติมเข้ามาเพื่อเพิ่มความบันเทิงให้แก่คนที่มาในงานศพให้ไม่เกิดความเบื่อและสามารถฟังบทสวดพระมาลัยได้เป็นระยะเวลานาน ๆ รำสวดเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชน เพราะหากมีงานศพของคนในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ใกล้เคียง ทุกคนจะมาร่วมกันอยู่เฝ้าศพจนถึงเวลาเช้า เพื่อไม่ให้เกิดการอยู่เฝ้าศพเป็นที่น่าเบื่อ จึงมีกิจกรรมสวดมนต์ให้ผู้เสียชีวิตและต่อมาได้วิวัฒนาการกลายมาเป็นการแสดงรำสวดในที่สุด

การแสดงรำสวด มีขั้นตอนการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เรียกว่า ช่วงต้นหรือหัวม้วน ช่วงนี้จะเริ่มหลังจากพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะรำสวดจะเริ่มช่วงต้นหรือช่วงหัวม้วน คือ จะนำตู้พระธรรมมาตั้งไว้กลางวงและเริ่มสวดมนต์บทพระมาลัย ในเนื้อเรื่องกล่าวว่าพระมาลัย คือ พระสงฆ์สาวกรูปหนึ่งของพระพุทธเจ้า ลงไปโปรดสัตว์นรกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก และได้เห็นบรรยากาศของนรกว่ามีแต่ความทุกข์ทรมาน จึงได้นำมาเตือนมนุษย์โลกทั้งหลายในเรื่องของกฎแห่งกรรม การทำกรรมบาปจะได้รับผลของกรรมอย่างไร รูปแบบบทสวดมนต์ คณะรำสวดจะเริ่มสวดบทพระมาลัย และต่อด้วยบทรำไหว้ครูและรำเคารพศพ จากนั้นจะเป็นการร้องรำเกริ่นเริ่มต้นแนะนำคณะและนักแสดง มีการพูดคุยกับผู้ชมในงานว่าสนใจฟังเพลงแบบใดเพื่อเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมในงาน

ขั้นตอนที่ 2 เรียกว่า ช่วงกลางหรือกลางม้วน ช่วงนี้คณะรำสวดจะร้องรำในเพลงที่ได้จัดเตรียมมาและร้องเพลงตามคำขอของคนในงานหรืออาจมีการชักชวนผู้ชมเข้ามาร่วมรำเพื่อความสนุกสนาน ช่วงกลางหรือกลางม้วนนี้ เป็นช่วงที่ได้แสดงทักษะการแสดงได้อย่างเต็มที่ อาจมีเหตุการณ์ที่คณะรำสวดไม่ได้เตรียมตัวไว้ แสดงให้เห็นถึงปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ระยะเวลาในการแสดงช่วงนี้นานที่สุด ซึ่งอาจใช้เวลาทำการแสดงถึงรุ่งเช้า

ขั้นตอนที่ 3 เรียกว่า ช่วงท้ายหรือปลายม้วน ช่วงนี้เป็นช่วงสุดท้ายของการแสดงรำสวด คณะรำสวดจะนำตู้พระธรรมมาตั้งไว้กลางวงเหมือนในช่วงต้นหัวม้วน และสวดมนต์บทพระมาลัยอีกครั้ง โดยให้ญาติของผู้เสียชีวิตเข้ามาร่วมวงสวดมนต์บทพระมาลัยด้วย เป็นการอวยพรให้ผู้เสียชีวิตเดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดีและเตือนผู้ที่ยังมีชีวิตให้สร้างบุญกุศลละเว้นการสร้างกรรมบาป เรียกว่า “สวดส่งเปรต” หรือ “เปรตส่ง” ขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 10 นาที การแสดงรำสวดถึงสิ้นสุดที่ขั้นตอนนี้

ปัจจุบันพบว่าการแสดงรำสวดมีที่ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด คณะรำสวดที่มีชื่อเสียงเป็นลำดับต้น ๆ คือ “คณะวิชัย ราชนัย” ก่อตั้งโดย คุณวิชัย เวชโอสถ มีจุดเริ่มต้นจากความสนใจและได้รำเรียนศิลปะการแสดงรำสวดที่ ตำบลตกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันได้มีการผสมผสานนำเอาทำนองเพลงปัจจุบันมาใช้ในการแสดงรำสวด ทำให้เป็นที่น่าสนใจและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.14 แสดงสื่อการเรียนการสอนแบบนิทรรศการเคลื่อนที่ “รำสวด” การแสดงพื้นบ้าน ตำบลตกรม อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี

5. “ผีหึ่ง” พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวบ้านตำบลตกรม อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี

เนื้อหากล่าวถึง “ผีหึ่ง” พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวบ้านตำบลตกรม อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

“ผีหึ่ง” เป็นความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ เมื่อบรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว ก็สามารถที่จะติดต่อสื่อสารกันได้ เพื่อการถามสารทุกข์สุกดิบ ทั้งของคนเป็นและคนตาย นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อกันว่าหากครอบครัวหรือตระกูลใดที่มีการเล่นผีหึ่งเป็นประจำทุกปีแล้วจะทำให้เกิดความร่ำรวยและมีความสุข

สถานที่ในการเล่นผีหึ่ง ใช้สถานที่ลานบ้านหรือบริเวณที่สามารถจุผู้คนได้จำนวนมาก มีหึ่งเหมือนหึ่งพระโบราณ บนหึ่งจะมีสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธี ได้แก่ ไก่ต้ม เหล้าขาว ข้าวตอก ดอกหมาก เทียนไข ขนบปอก ขนบปาย ขนบควยลิง ผู้ร่วมพิธีที่ประกอบไปด้วย หมอใหญ่ ตะเป็ด (ผู้ช่วยประกอบพิธี) หมอเพลง หมอกรับ หมอกลอง หมอรำ (คนรำ)

การประกอบพิธีกรรม หมอใหญ่จะเป็นคนทำหน้าที่เชิญผีบรรพบุรุษเข้ามาและเชิญผีบรรพบุรุษออก ตาเปิดทำหน้าที่เป็นคนคอยดูแลพิธีอำนวยความสะดวกให้วิธีดำเนินอย่างราบรื่น เช่น ฐูปจุดเทียนให้หมอใหญ่ ระวังไม่ให้เทียนดับ คนรำจะมีจำนวนอย่างน้อยสามคนขึ้นไปและคนร้องก็คือผู้คนที่เข้ามาร่วมงานและทุกคนสามารถช่วยกันขับร้องได้ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบปัจจุบันมีเพียงกลับและกลองโทน ในอดีตมีเครื่องดนตรีปี่และซออยู่ด้วยซึ่งปัจจุบันไม่พบเห็นแล้ว

พิธีกรรมผีหิ้งของชาวบ้านตลกพรม เป็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ พิธีกรรมผีหิ้งถือเป็นกิจกรรมทางสังคมที่คนในชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีสื่อหลากหลายรูปแบบเข้ามาเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนในชุมชนไปบ้าง จนทำให้พิธีกรรมนี้เริ่มหาชมได้ยากมากขึ้น อย่างไรก็ตามคนในชุมชน ยังคงรักษาพิธีกรรมนี้ให้ดำรงอยู่ร่วมสมัยในสังคมปัจจุบันได้อย่างสมบูรณ์ (รัชชานนท์ ยัมระยับ, 2564)

ภาพที่ 4.15 แสดงสื่อการเรียนการสอนแบบนิทรรศการเคลื่อนที่ “ผีหิ้ง” พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวบ้านตำบลตลกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

สื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลตลกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีนี้ เป็นการรวบรวมเอาข้อมูลจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลตลกพรม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

มานำเสนอในรูปแบบนิทรรศการเคลื่อนที่ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ข้อมูลจากนิทรรศการนี้ได้มาจากข้อตกลงการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งนิทรรศการนี้เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (u2t) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และได้นำมาจัดรวบรวมไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจ และส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองอีกด้วย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี